

quis eos audiat, recipiat, beneficijs afficiat, & hoc propter ipsum, se audiri, recipi, et beneficijs affici iudicet: & nō solū se, sed & patrē suum. Propter ipsum in quā: hoc enim est, recipere illos in nomine eius. Nam si qui alio nomine, alia ue causa, aut occasione recipiant ipsos: nequaquam propter ea in eis CHRISTVM recipient: quanquā si ipsa intentio bona sit, mercede & gratia non carebunt: ut si recipiant, quia prophetæ uideantur, aut certē iusti & boni uiri, mercedem pro tali facto accipient. Quinimmo ne minimū quidem beneficiū qualibet bona intentiōe factum peribit, ut si quis uel haustum aquæ frigidæ porrexerit uni ex ijs, qui se propter CHRISTI amorē abiecerunt, & nihili fecerunt, & hoc egerit tantummodo in nomine discipuli, gratiam assequetur apud eum, qui pro omni beneficio, quanquam sibi debito, & minus etiam sufficiente, quā quod debitum est, suam gratiam nūquam debitam distribuit, quasi debitam. Qui tamen recipit illos, aut eis beneficiū confert, excellentissime id facit, si primus & altissimus amor ipsum eō dirigat, et id in nomine eius faciat, qui super omnes debet amari, & qui solus homines plus amat, & amauit etiam in infinitum, quā omnes simul unquam eum amare possint, etiam si colliquescant amando. Ergo illum precemur, nobis eum infundat amorem, qui habentem se facit CHRISTO dignum: ut omnia in illo amore agentes, illum qui est principium, medium, & finis amorum, superamemus, superlaudemus & superglorificemus, summum patrem æternum, per filium in spiritu sancto, qui cū illo in æquali maiestate uiuūt, & regnant in omnia, per omnia, & super omnia secula seculorum. Amen.

CAPVT VNDECIMVM.

- 105 **T** factum est cum consummasset IESVS, præcipiens duodecim discipulis suis: transiit inde, ut doceret & prædicaret
 106 in ciuitatibus eorum. ¶ Ioannes autē cum audisset in uinculis opera CHRISTI, mittēs duos de discipulis suis, ait illi: Tu es qui uēturus es, an alium expectamus? Et respō-
 dens IESVS ait illis: Euntes renunciate Ioanni quæ audistis & uidistis. Cæci uident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui re-
 surgunt, pauperes euangelizantur: & beatus est qui non fuerit scādalizatus
 107 in me. ¶ Illis autem abeuntibus, cœpit IESVS dicere ad turbas de Ioanne: Quid existis in desertum uidere? Arūdinem uento agitatam? Sed quid
 existis uidere? Hominem mollibus uestitū? Ecce qui mollibus uestiuntur,
 in domibus regum sunt. Sed quid existis uidere? Prophetam? Etiam dico
 uobis, & plusquā prophetā. Hic est enim de quo scriptū est: Ecce ego mit-
 to angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit uiam tuam ante te.
 Amen dico uobis, non surrexit inter natos mulierum maior Ioanne Bapti-
 108 sta. Qui autem minor est in regno cœlorum, maior est illo. ¶ A diebus
 autem Ioannis Baptistæ usque nunc, regnum cœlorum uim patitur, & uiolenti rapiunt illud. Omnes enim prophetæ, & lex usque ad Ioannem prophetauerūt: & si uultis recipere, ipse est Helias qui uenturus est. Qui habet
 109 aures audiēdi, audiat. ¶ Cui autē similē æstimabo generationē istā? Similis
 est pueris sedentibus in foro, qui clamātes cœqualibus dicūt: Cecinimus uobis, & nō saltastis: lamētauimus, & non planxistis. Venit enim Ioannes,
 neque

neq; manducans, neq; bibens, & dicunt: Dæmonium habet. Venit filius ho-
 minis manducans & bibens, & dicunt: Ecce homo uorax, & potator uini:
 25 publicanorum & peccatorum amicus. Et iustificata est sapiētia à filiis suis.
 ¶ Tūc cœpit exprobrare ciuitatibus, in quibus factæ sunt plurimæ uirtutes 110
 eius: quia non egissent pœnitentiam. Væ tibi Corozaim, uæ tibi Bethsai-
 da: quia si in Tyro & Sidone factæ essent uirtutes, quæ factæ sunt in uobis,
 olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent. Veruntamen dico uobis: Ty
 30 ro & Sidoni remissius erit in die iudicii, quàm uobis. Et tu Capharnaum,
 nunquid usque in cœlum exaltaberis? Usq; in infernum descendes. Quia si
 in Sodomis factæ fuissent uirtutes, quæ factæ sunt in te, forte mansissent us-
 que in hanc diē. Veruntamē dico uobis, quia terræ Sodomorum remissius
 erit in die iudicii, quàm tibi. ¶ In illo tēpore respondēs IESVS, dixit: Con 111
 35 fitebor tibi pater domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapiētibus &
 prudētibus, & reuelasti ea paruulis. Ita pater, quoniam sic fuit placitū ante
 te. Omnia mihi tradita sunt à patre meo. Et nemo nouit filium, nisi pater:
 neq; patrē quis nouit, nisi filius, & cui uoluerit filius reuelare. ¶ Venite ad 112
 40 me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam uos. Tollite iugū
 meū super uos, & discite à me quia mitis sum, & humilis corde: & inuenie-
 tis requiē animabus uestris. Iugum enim meū, suaue est: & onus meū, leue.

ANNOTATIONES BREUES XXIII. CIRCA LTERAM CAP. XI.

3	in uinculis ἐν δεσμάσιν in carcere	21	pueris παῖσιν	31	& infra, nunquid ἢ
5	tu es, qui uenturus es σύ εἶ ὁ ἐρχόμενος tu es qui uenturus erat	21	diminutiuum coequalibus * αὐτῶν	31	exaltaberis ὑψωθήσῃ exaltata
6	audistis uidistis ἀκούετε βλέπετε præsentiā	22	suis lamentauimus lamentati sumus usitatus	32	forte mansissent ἔμειναν ἄρ mansissent utique
7	uident ἀναβλέπουσι	22	lamentauimus * ὑμῶν uobis	34	confitebor ἐξομολογήσμαι præsens
11	mollibus * ἱματίοις uestibus	24	uorax φάγος edax	36	paruulis νηπίοις infantibus insipientibus
11	qui mollibus uestiunt μαλακὰ φορέοντες qui mollia gestant	27	manduco Corozaim χοροζαῖμ in cilicio ἐν σάκκῳ	36	placitum εὐδοκία beneplacitum, bona uoluntas
13	plusquam prophetam περισσότερον προφήτην excellētiorē propheta	29	remissius ἀνεκτότερον tolerabilius	39	reficiam ἀναπαύσω refocillabo recreabo

COMMENTARIUS IN CAPVT VNDECIMVM.

Rostquam desijt dominus præcipere, præceptaq; illa sancta, quæ audita sunt, dare duodecim apostolis: quid superest nisi ut intelligamus eos domini præcepta exequetes, profectos ad prædicandum, & dominum alijs comitatum (alios enim septuaginta habebat discipulos) illos subsecutur:
 Sed ad quid? Ad iam purgatos magis illuminandum, & perficiendum, sanandum, docendum, & omne opus admirabile, & quale nunquam antea auditum fuerat, prædicandum: id enim nusquam non faciebat. Quod insinuat Matthæus, dicens. **¶** Et factum est, cum consummasset IESVS, præcipiens duodecim discipulis suis, transijt inde, ut doceret & prædicaret in ciuitatibus eorum. **¶** Cum consummasset IESVS præcipere, & finem fecisset præcipiendi, transijt ex loco illo in alia iam ab apostolis præparata, ut doceret & prædicaret in ciuitatibus eorum, id est ad quas illi præmissi fuerant: nam quia messis multa erat, & prius solus fuerat operarius, qui dominus erat, ipse bonitatem suam communicando, & multam potestatem largiendo ad ea loca præmiserat operarios. Sed quid eo prædicante, & admirandas uirtutes operante acciderit, subsequenter enarrat Euangelista Matthæus, dicens. **¶** Ioannes autem cum audisset in uinculis opera CHRISTI, mittens duos de discipulis suis, ait illi: Tu es qui uenturus erat, an alium expectamus? Et respondens IESVS, ait illis: Euntes renunciate Ioanni quæ auditis & uidetis. Cæci uident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes euangelizantur: & beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me. **¶** Historia Ioannis ex decimoquarto huius, & sexto Marci, quomodo eum Herodes coniecerit in uincula propter Herodiadem uxorem Philippi, & tandem occiderit, nota est. Sed cur Ioannes misit ex carcere duos de discipulis suis ad dominum, qui interrogarent eum, dicentes: Tu es qui uenturus erat, an alium expectamus? Quasi dicerent: Tu ne es Messias, quem prophetae uenturum prædixerunt: an alius est abs te, qui uenturus est, Messias, quem expectare debeamus? Nunquid ipse dubitabat eum esse Messiam, quem baptizauerat, super quem spiritum sanctum descendente uiderat, & quem uoce patris testante audierat esse filium dei? Quin & ipse Ioannes testatus erat, quod dominus maior erat: quod baptizaturus in spiritu sancto & igni, & quod agnus dei. Nunquid ergo dubitabat eum esse Messiam? Minime profecto. Ad quid ergo misit? Ad id sane, ut dum adhuc erat in uita, discipuli sui ex testimonio CHRISTI, CHRISTVM Messiam esse cognoscerent, & crederent, neq; alium ulterius expectarent. Verrebatur enim, ne post mortem suam, quæ uicina erat, illi utpote nimio affectu additi crederent ipsum fuisse Messiam, ac domino maiorem atq; sanctiorem: sic enim dum adhuc uiueret, immodico erga eum amore ac affectu tenebantur, ut crederent ipsum CHRISTVM esse, & omnium maximum: neq; ipsi de se dicenti: Non sum ego CHRISTVS, crederent. quod ferè commune uniuersorum uitium est, qui sibi caput aliquod faciunt, quod caput non est: quia reuera nullum caput est, nisi CHRISTVS. plus enim suo capiti, id est ei, quod caput sibi statuunt, sed caput non est, tribuere solent, quam par sit. quod Ioannis faciebant discipuli. A quo errore uolens eos liberare Ioannes, misit ipsos ad dominum sciscitatuos, esset ne Messias, an alius adhuc esset expectandus. In quo plane discipulis suis declarabat se non esse Messiam. Nam si fuisset, non misisset, ut interrogarent alium esset ne Messias, an alius esset expectandus. Sed & eum, ad quem illos mittebat, se maiorem esse, & sapientiozem ostendebat: ut cuius responso, sententia, & iudicio discipulos suos stare uolebat potius quam suo, ut maioris, sapientioris, potentioris. Sed quid audierunt à CHRISTO? Nonne id: Ego sum Messias, quem expectabant uenturum, neque est alius expectandus? Non, nisi in parabola: nam coram eis cæcos illuminauit, claudos erexit, leprosos mundauit, surdos audire fecit, mortuos suscitauit, & euangelizauit pauperibus, & opera illa renuncianda Ioanni mandauit:

Hic faber uidet taxare summitatez pape.

non tam propter Ioannem, quam propter discipulorum eius in ueritate confirmatio-
 nem: ut ex rebus ipsis intelligerent eum esse Mesiam, & cum de quo Esaias capite tricesi-
 mo quinto dicitur: Dicite, Pusillanimes confortamini, & nolite timere. Ecce deus no-
 ster ultionem adducet retributionis, deus ipse ueniet, & saluabit nos: tunc aperientur
 oculi caecorum, & aures surdorum patebunt: tunc saliet sicut ceruus, claudus, & aper-
 ta erit lingua mutorum. Et eum de quo idem Esaias capite sexagesimo primo, ait: Spi-
 ritus domini super me, eo quod unxerit me dominus: ad annunciandum mansuetis mi-
 sit me, ut mederer contritis corde, & praedicarem captiuis indulgentiam, & clausis aper-
 tionem. Sed & suo sermoni adiecit dominus id: Et beatus qui non fuerit scandaliza-
 tus in me: hoc est, beatus qui crediderit me esse Mesiam, neque ullum alium expecta-
 uerit. nam qui non credit, & alium expectat, scandalizatur, & grauius offendit in eo.
 Deinceps quid discipulis Ioannis abeuntibus, ut renunciarent ei uerba CHRISTI, &
 facta, dominus dixerit turbis, aperit Matthaeus, dicens. ¶ Illis autem abeuntibus, coe-
 pit IESVS dicere ad turbas de Ioanne: Quid existis in desertum uidere? Arundinem
 uento agitatam? Sed quid existis uidere? Hominem mollibus uestitum? Ecce qui mol-
 libus uestiuntur, in domibus regum sunt. Sed quid existis uidere? Prophetam? Etiam di-
 co uobis & plusquam prophetam. Hic est enim, de quo scriptum est: Ecce ego mit-
 to angelum meum ante faciem tuam, qui praeparabit uiam tuam ante te. Amen dico
 uobis, non surrexit inter natos mulierum maior Ioanne Baptista. Qui autem minor
 est in regno caelorum, maior est illo. ¶ Hoc est saluatoris de Ioanne testimonium,
 quo nullum natorum ex mulieribus facit maiorem, se uno excepto. Arundo uento
 agitata, mundanus quisque facile tentationibus cedens: quales sunt gnatones, adu-
 latores, simulatores. Homo mollibus uestitus, homo delicatus, mollis, & effoemina-
 tus, & qui exteriore ornatu gloriam suam metitur. Propheta proprie est, qui res an-
 tequam sint, fatuit: ἀπὸ τῆς προῦ τῶ φῶ, ab ante & dico. Et ideo plus erat Ioannes quam
 propheta: nam ipse praesentem ostendit, de quo omnes alij prophetae tantum locuti fue-
 rant. Attamen qui dicit eum prophetam, non male dicit: nam CHRISTI baptisma prae-
 dixit antequam baptizaret. Qui autem (inquit) post me uenturus est, fortior me est. Et
 subdit: Ipse uos baptizabit in spiritu sancto & igni. Praedixit & mortem, cum dicit: Ec-
 ce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. Sed qui dicit eum prophetam, non satis di-
 cit: quia maius quippiam erat, & plusquam propheta: siquidem nullus eorum, qui de
 CHRISTO prophetaerunt, potuit CHRISTVM indicando monstrare, & dicere: Ecce.
 quod ipse & dum adhuc in utero matris suae clausus esset, subsultando fecit, & postea
 discipulis suis ostendendo, posteaquam eum baptizauit. Erat ergo propheta, sed non
 solum propheta, sed & plusquam propheta, & de quo alij prophetae locuti sunt: nam
 testante domino id Malachiae tertio, quod sic nunc legimus: Ecce ego mittam angelum
 meum, & praeparabit uiam ante faciem meam: de Ioanne scriptum est. Quod autem
 sequitur: Et statim ueniet ad templum suum dominator, quem uos quaeritis: & ange-
 lus testamenti, quem uos uultis: de domino. De Ioanne (etiam ipsomet testante) Esaias
 prophetauit, cum diceret: Vox clamantis in deserto, parate uiam domini, rectas facite
 in solitudine semitas dei nostri. Et quanquam propheta fuerit, & plusquam prophe-
 ta, & nemo inter natos mulierum surrexit eo maior: CHRISTVS tamen seipsum exci-
 pit, cum ait: Qui autem minor est in regno caelorum, maior est illo. Regnum caelorum,
 regnum CHRISTI. In eo minor Ioanne, CHRISTVS: quia CHRISTVS minor natu.
 Et ecce (inquit angelus ad uirginem deum concepturam) Elizabeth cognata tua, &
 ipsa concepit filium in senectute sua: & hic mensis est sextus illi, quae uocatur sterilis.
 Minor ergo intelligitur, minor natu. Sed nonne etiam uirgo deo foeta, quae dominum
 caeli & terrae peperit, surrexit Ioanne maior? De hoc non dubitamus, si dominus ex-
 cludit duntaxat natos: nam sicut ipse simpliciter est super omnes natos & natus (qui

Esai. 35.

Esai. 61.

107

Matth. 3.

Ioan. 1.

Malach. 3.

Ioan. 3.

Esai. 40.

Luc. 1.

- 10.41.1. enim de cœlo uenit, super omnes eēt) sic post eū ipsa quæ est dei arca, super omnes est & natos & natas. nam cæteræ mulieres etiam corruptæ, solum hominum fuerunt arcæ: ipsa uero intacta, illæscit uirginitate arca dei, & solius dei: quia solus deus iuxta uisionem Ezechielis ingressus est per eam. & Ioannes, solum amicus sponsi: ipsa uero, mater sponsi, & in ecclesia illi proxima. Et esto, dominus cum dicit, Inter natos, etiam natos comprehendat: id tamen uerum est, dictum domini de prophetis dici, & prophetis quidem ueteris legis, inter quos nullus surrexit maior Ioanne: quia ipsi solum fuerunt propheta: Ioannes autem plusquam propheta, & iccirco maior: quod & attestatur Lucas, dicens: Maior inter natos mulierum propheta Ioanne Baptista, nemo est. Sed à quo tempore cœperit regnum cœlorum, in quo iuxta carnis dispensationē natus tu minor, maior erat Ioanne: subdit ex Matthæo dominus, dicens. ¶ A diebus autem Ioannis Baptista: usque nunc, regnum cœlorum uim patitur, & uiolenti rapiunt illud. Omnes enim propheta & lex usque ad Ioannē prophetauerunt: & si uultis recipere, ipse est Helias, qui uenturus erat. Qui habet aures audiendi, audiat. ¶ CHRISTO domino baptizato, & incipiēte prædicare, desijt Ioannes. Nam Ioānes, uetus lex: CHRISTVS, noua. Ioannes, umbra: CHRISTVS, lux. Ioannes, uestigiū: CHRISTVS, ueritas. Ergo ubi CHRISTVS apparuit, noua lex, lux, ueritas: debuit Ioannes, lex uetus, umbra, uestigiū desinere. A diebus ergo cessationis, prædicatiōis Ioannis: regnum cœlorum, regnum CHRISTI uim patitur: quia magno impetu, & uiolentiā magna irruerunt turbæ in eum, ut audirent uerbum dei, quod est euangeliū regni: adeo ut persæpe dominus stare non posset in terra, dicente Luca: Factum est autem, cum turbæ irruerent in eum, ut audirent uerbum dei. & subdente: Et sedens docebat de nauicula turbas. Et sic qui magno desyderio doctrinæ cœlestis irruerunt in eum, rapiēbāt regnum CHRISTI, quod est regnum dei: & hoc est uiolentos rapere regnum cœlorum. Qui autem remissi erant, & dedignabantur se turbarum pressuris committere: regnum illud minime rapiēbant, sed manebant in exilio mortis. Quanquam & id de mortificatione carnis uerius intelligi potest: nam qui mortificabant, & nunc mortificant carnem suam, rapiunt cœlos. & à diebus Ioannis, à prædicatione eius finita, & ab inceptiōe nouæ legis regnum cœlorum uim patitur, & uiolenti illi rapiūt illud. Qui sunt isti: qui tollunt crucem suam, & sequuntur dominum: qui moriuntur mundo, & uiuificantur deo: qui mortificant membra sua super terram: quemadmodum & Paulus Coloss. 3. CHRISTI organum præcipiebat, dicens: Mortificate ergo membra uestra, quæ sunt super terram, id est omnem concupiscentiam: quod sine uiolentiā non fit, sed hæc uiolentiā est uictoria spiritus super carnem, & dei super hominem. & hi reuera (ut dictū est) sunt uiolenti, qui rapiunt regnum cœlorum, & à quibus regnum cœlorum uim patitur. Et quid hoc est: Omnes propheta & lex usque ad Ioannem prophetauerunt: nisi, omnes propheta ueteris legis prophetauerunt usque ad Ioannem. Ioannes autem prophetiam clausit, & ueterem legem. Sed quam prophetiam? Certè ueterem: nam in CHRISTO noua cœpit. & de prophetis nouæ legis ait CHRISTVS dominus: Ecce ego mitto ad uos prophetas, & sapientes, & scribas: & ex illis occidetis, & crucifigētis: & ex eis flagellabitis in synagogis uestris. & de prophetia noua dicit Apostolus ad Thessa. 5. Thessalonicenses: Spiritum nolite extinguere, prophetias nolite spernere. Sed nunquid omnes propheta, qui de CHRISTO locuturi erant, solum usque ad Ioannē Baptistam fuerunt? Nequaquam id ita esse autumo: nam Apocalypsis de CHRISTO multa prophetat: & multi usque ad finē mundi, si CHRISTVS dederit, possunt prophetare. Sed id duntaxat, scilicet quod omnes propheta ueteres, hoc est ueteris organi, solum usque ad Ioannem fuerunt: à Ioanne autem cœpit lex noua, & noui propheta, & gratia. Porro dominus aliud adijcit de Ioāne, quod ipse sit de quo in Malachia scribitur: Ecce ego mittam uobis Eliam prophetam, antequam ueniat dies domini magnus

gnus & horribilis: & conuertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorū. Dies domini magnus & horribilis, tempus destructiōis iudæorum per Titum & Vespasianum. Conuertit cor patrum ad filios, in hoc quod præparauit iudæos ad suscipiendam doctrinam CHRISTI & apostolorum eius, de quibus dictum est: Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, cōstitues eos principes super omnē terrā. Sed illi iisdē qui dicebant patres, ubi susceperūt baptisma CHRISTI, filij facti sunt, & apostoli patres. Illi, secundum carnem patres: hi, secundum spiritum. Attamē multis patribus conuersis, & iam factis filijs regni, uenit magnus dies domini, & horribilis: in quo percussit deus terram eorum anathemate, quod in diem usque præsentem ab annis iam ferè quadringentis septuagintanouem supra mille perdurat. Neque hic de secundo aduentu domini, sed de primo: ut & capite tertio locutus est Malachias, Veruntamen qui illud & similia ad literam intelligūt, ij superficie & cortice tenus intelligunt. & id est iudæicum. Ideo dicit dominus: Si uultis recipere. & Qui habet aures audiendi, audiat. Qui autem intelligunt ad spiritum, ij usque ad intimum & uiuum intelligūt. & hoc est spiritualium: & hi quoque recipiunt, & aures habent ad audiendum. At quæres, si Ioannes esset Elias, quomodo diceret dominus: ipse est Elias qui uenturus est? Cum iam Ioannes uenisset, & adhuc esset superstes: tamen si haud ita multo post moriturus, cum dominus diceret hæc: Qui uenturus est. Id aduertere licet, Græce hic haberi ὁ μὲν ἔρχεται ἔρχεται, quod anceps est ad qui uenturus est, aut qui uenturus erat, sicuti & ὁ ἐρχόμενος vos, quod numero. 106. habetur. Quare sic fuerat hic potius interpretandum: Et si uultis recipere, ipse est Elias qui uenturus erat, quod perinde ualeat, ac si dicatur: Ipse est Elias, quem expectabatis uenturum. nam cum litera quæpiam duo præcedit sensa, in id potius uertenda est, quod loco est accommodatius: hoc autem accommodum, illud minime. quare quæstio ex sola interpretatione pendet, & ex propria soluitur litera. Posteaquam dominus dixit: Qui habet aures audiendi, audiat: cui assimilari debeat generatio iudaica: cuius pars aliqua, & ea quidem maxima carnem sapit: & pars etiam aliqua spiritum: enucleante Euangelista suo Matthæo subiungit, dicens. ¶ Cui autem similem æstimabo generationem istam? Similis est pueris sedentibus in foro, qui clamantes coæqualibus, dicunt: Cecinimus uobis, & non saltaſtis: lamentauimus, & nō planxistis. Venit enim Ioannes neque manducans, neque bibens, & dicunt: Dæmonium habet. Venit filius hominis manducās, & bibens, & dicunt: Ecce homo uorax, & potator uini, publicanorum & peccatorum amicus. Et iustificata est sapiētia à filijs suis. ¶ Similis est nimirum iudæorum natio pueris, qui sedēt in foro, & acclamant sodalibus suis, dicentes: Cecinimus uobis. & quæ sequuntur. Nam generatio Hebræorum quosdam habuit carnales, & sapientes mundum: & quosdam spirituales, & sapientes deum: & hi & illi dicuntur pueri. Hi pueri malitia, & sensibus perfecti: illi sensibus pueri, & malitia cani. Illos damnat Paulus, cum dicit: Nolite pueri effici sensibus. Hos autem commendat, cum subdit: Sed malitia paruuli estote, sensibus autem perfecti. Ergo pueri sedentes in foro, qui clamant coæqualibus, CHRISTVS & Ioānes: iure dicti pueri, ob omnimodam uitæ innocentiam, puritatemq̄. Sedentes autem, ob stabilitatem, & inconcussam in bonitate constantiam. Clamant uero, per salutarē prædicationem: iste ad poenitentiam uocans, ille ad euangelium pacis, gratiam & fidem. Coæquales illis, sensibus pueri: quos & hic Euangelista dicit τοὺς ἑταίρους, id est socios & amicos: nam & dominus & Ioannes uolebant eos in consortium & amicitiam electorum inferere. At quid clamantes dicebant? Cecinimus uobis, & non saltaſtis: nunciauimus uobis læta, felicia, & cœlestia, & non applausistis, non exultaſtis, nō ad superna aspiraſtis. Et hic clamor saluatoris, qui annunciauit eis regnum cœlorum, pacem cum deo, & remissionem peccatorum, & infirmos eorum sanauit: quæ omnia læta feliciaq̄ sunt. Alij autem dicebant: Lamentauius uobis, & non planxistis: nunciaui-

mus uobis poenitentiam in preparationem remittendorum peccatorum, & superuenturae irae metum, & non egistis poenitentiam, non resipuistis, non contriti estis. Et hic clamor, Ioannis Baptistae, qui poenitentiam in austeritate uitae eis praedicauit: at ipsi poenitentiam non egerunt, non resipuerunt, non se ad euitandas gehennae poenas afflixerunt, neque se ante deum humiliauerunt: & hoc est eos, lamentantibus illis, non planxisse. Quod autem subdit dominus: Venit Ioannes neque manducans, neque bibens, est declaratio ipsius parabolae. Venit enim Ioannes ut lamentans, ut qui ne panem quidem manducaret, neque uinum biberet, in signum lamentationis & poenitentiam praedicans: & ipsi carnales & mundo affixi, nihil ob id moti sunt, sed contempserunt eum, & dixerunt quod daemonium haberet. Venit dominus ut canens tibijs, & ad alacritatem spiritus inuitans: utpote manducans panem, & bibens uinum in signum laetitiae in deum, & annuncians regnum aeternum: & ipsi quoque carnales, & mundo affixi, spreuerunt eum, & insuper exprobrauerunt ei quod homo esset edax & cenopota, amicus publicanorum & peccatorum. Et utriusque, ut uisum est, pueri dicuntur: sed illi, sunt carnales: quia nihil eorum quae dei sunt, nouerunt. isti, spirituales: quia nihil sciunt eorum quae sunt mundi. Et utriusque etiam suo modo sapientes. Isti quidem deo, illi autem mundo: qui scilicet & in sapientia sua iudicant spiritum, & seipsum suamque sapientiam iustificat: alios autem spernunt & condemnant. quod his uerbis innuit dominus, cum dixit: Et iustificata est sapientia a filiis suis. Totius igitur parabolae haec est significatio. Pueri, qui bona nesciunt, aut qui nesciunt mala. Forum, synagogae, loca publica. Sedere, persistere. Clamare, praedicare. Canere, laeta nunciare. Saltare, exultare, & ad diuina aspirare. Lamentari, tristitia nunciare: ut poenitentiam praedicare, & a peccatis metu gehennae deterrere. Plangere, resipiscere, crucem portare. Filius hominis, dominus noster super omnes benedictus. Sapientia, sapientia humana, iudicium humanum. Iustificari, approbari. Filij, filij huius mundi. At sciscitabitur fortasse quispiam, an Ioannes lamentatus sit solum, & an etiam CHRISTVS solum cecinerit: Cecinit sane uterque, & uterque est lamentatus. Nam cum Ioannes dicit: Ipsi uos mihi testimonium perhibetis, quod dixerim, non sum ego CHRISTVS, sed quia missus sum ante illum. Qui habet sponsam, sponsus est: amicus autem sponsi, qui stat, & audit eum, gaudio gaudet propter uocem sponsi. & quod sequitur, hoc canentis est, & laeta annunciantis. At cum ait: Progenies uiperarum, quis demonstrauit uobis fugere a uentura ira? Facite ergo fructum dignum poenitentiae, hoc est lamentantis. Similiter cum dicit dominus: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum. Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram. & quod subnectitur, hoc canentis est. Cum autem dicit: Vae autem uobis Scribae & Pharisei hypocritae, qui clauditis regnum caelorum ante homines, & quae sequuntur, sunt lamentantis. Caeterum quod subdit Matthaeus, non carmen, sed threnus est, cum ait. ¶ Tunc coepit exprobrare ciuitatibus, in quibus sunt factae plurimae uirtutes eis: quia non egissent poenitentiam. Vae tibi Corozaim, uae tibi Bethsaida: quia si in Tyro & Sidone factae essent uirtutes, quae factae sunt in uobis, olim in cilicio & cinere poenitentiam egissent. Veruntamen dico uobis, Tyro & Sidoni remissius erit in die iudicij, quam uobis. Et tu Capharnaum, quae usque in caelum exaltata es, usque in infernum descendes. Quia si in Sodomis factae fuissent uirtutes, quae factae sunt in te, utique mansissent usque in hanc diem. Veruntamen dico uobis, quia terra Sodomorum remissius erit in die iudicij, quam tibi. ¶ Vniuersum euangelium, carmen & uae: aut laeta nuncians, ut sequamur: aut sinistra, ut deterreamur. Hic autem deterremur a malis, ne exemplo trium ciuitatum Galilaeae, Corozaim, Bethsaidae, & Capharnaum male pereamus, in quibus dominus plurimas diuinae doctrinae exhortationes habuerat, & plurima diuinae uirtutis signa ostenderat: quae nihilominus tot auditis, & uisis, poenitentiam non egerunt, non resipuerunt, non a uitiosa conuersatione desiterunt.

Iccirco

110

»
»
»
»
»
»
»

Ioan. 3.

Matth. 3.

Matth. 5.

Iccirco Tyro & Sidoni ciuitatibus gentium, quæ deum nunquam agnouerunt, tolerabilius erit in die iudicij, quàm illis: minoraq; patientur tormenta Tyrij & Sidonij, quàm Corozaitæ & Bethsaiditæ. Et quare minus animaduertet in illos, quàm istos? Quia si doctrinam CHRISTI audiissent, si miracula uidissent, resipissent continuo, in cilicio & cinere corpus affligentes, macerantesq; in signum ueræ resipiscentiæ. Et cum ait dominus: In cilicio & cinere poenitentiam egissent, etiam poenitentia asperitatem approbat: quam qui legitime facit, portat crucem domini. Quod igitur signa fecit ad salutem in illis ciuitatibus, & non in istis: hoc benignitatis dei fuit, quæ non cogitur, sed pro sapientia sua inscrutabili facit, prout uult, & quibus uult. Et ideo quia illi tanta benignitate dei, tantaq; gratia abusi sunt, grauius, iusto dei iudicio, punientur: at isti, quia bene usi fuissent, leuius habituri sunt. quod autem bene illis fuissent usi, ille nouit, qui omnia nouit: & quæ erunt aut non erunt, & quæ non sunt aut non fuerunt, tanquam quæ sunt aut fuerunt. In quo CHRISTVS se deum declarat: quia id nosse solius dei est. Quare æquum est, ut hæc particula, forte mansissent usq; in hanc diem, asseritorie solum legatur, reiecta particula forte: quia dictiunculam ἀπ, quæ prælata ad μετάνοιαν, id est poenitentiam egissent, referebatur, omisit interpres: quare & hic eandem omittere debuit, ut utrumque asseritorium intelligatur: aut certe ἀπ per affirmandi particulam, utique aut similem explicare. Videamus ergo, ne gratijs dei abutentes, grauius subinde corripiamur, & id quidem iusto eius iudicio. Sicuti ipsi Capharnaui accidit: quæ tamen tot miraculis CHRISTI, usq; ad cælum exaltata fuerit (in ea enim multos leprosos, cæcos, & infirmos CHRISTVS sanauit: & duos à morte uicina solo uerbo eripuit, seruum Centurionis ex Matthæo & Luca, & filium reguli ex Ioanne) nequaquam tamen egit poenitentiam, abusa scilicet benignitate & uirtutibus CHRISTI, sibi ad æternam salutem exhibitis. Quamobrem quatum exaltata fuit ad hoc, ut resipiscendo uitam haberet æternam, tantumdem deprimetur, quod illa contempserit, ad æternum destinata supplicium, & hoc iusto dei iudicio: qui licet superbenignus sit, tantæ tamen benignitatis suæ contemptum adeo quidem, sed iustissime punit, ut ultio minor futura sit de Sodomitis in die iudicij, quàm de Capharnaumitis. Sed cuius est hoc nosse, cuius hoc prædicere? Certè solius dei, & eius cui dies iudicij tunc æque præsens erat, atq; tunc erit, cum actu omnes iudicabit. Cæterum quod hic dictum est, ad uæ pertinet: quod autem subdit Matthæus, ad carmen, cum ait. ¶ In illo tempore respondens IESVS, dixit: Confiteor tibi pater domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Ita pater, quoniam sic placitum fuit ante te. Omnia mihi tradita sunt à patre meo: & nemo nouit filiū, nisi pater: neq; patrem quis nouit, nisi filius, & cui uoluerit filius reuelare. ¶ Quibus dominus responderit, Lucas apertius capite, 10. ostendit. nam septuaginta discipulis reuersis cū gaudio, & dicentibus, Domine etiam dæmonia subiiciuntur nobis in nomine tuo: ubi instruxit illos ne gauderent quia spiritus subiiciebantur eis, sed quia nomina sua scripta erant in cœlo: id est ne gauderent se aspicientes, sed diuinam benignitatem attendentes, quæ ipsos in uitam adscripserat æternam: tunc cœpit in spiritu exultans cōfiteri, & gratias agere deo patri, qui diuina mysteria, & uirtutes, diuinamq; sapientiam uoluit occultare à sapientibus, & prudentibus huius seculi, & ea manifestare humilibus, & ijs qui nihil de se sentiunt, sed omnia deo tribuunt: id quod etiam factum est non eorum bonitate, nõ uoluntate, sed solum patris beneplacito: ita pater (inquit) quoniam sic beneplacitum fuit ante te. Et hæc diuina sapiētia est, nosse inquā omnia tradita esse CHRISTO à patre, & neminē nosse filiū nisi patrē, neq; patrē nisi filiū, & eū cui filius illud, id est siue sui, siue patris cognitionē, uoluerit reuelare. Quod si omnia tradita sunt CHRISTO à patre, ergo omnes homines tum saluandi, tum iudicandi traditi sunt CHRISTO, & eorum uita & mors. Et qui sunt iudicandi? Certè qui laborant ignorantia doctrinæ dei, & onerantur peccatis, Sed uult ne CHRISTVS condēnare?

Matth. 8.

Luc. 7.

Ioan. 4.

III

Luc. 10.

Psal. 29.

112 » Minime: quoniam ira in indignatione eius, & uita in uoluntate eius. Ideo subinde in-
 » ducit eum Matthæus, dicentem. ¶ Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis,
 » & ego reficiam uos. Tollite iugum meum super uos, & discite à me quia mitis sum,
 » & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris. Iugum enim meum suauē
 » est, & onus meum leue. ¶ Qui sunt qui laborant? Qui agrotant peccatis. Qui onerati?
 Matth. 23. Quos premebāt onera legis antiquæ, cerimoniarum, sacrificia, traditiones humane,
 & doctrinæ Scribarum & Phariseorum: qui alligabant onera grauiā, & importabilia,
 & imponebant in humeros hominum: digito autem suo nolebant ea mouere. At
 quo reficit dominus ad se uocatos? Sua gratia, suaq; miseratione peccata condonando
 ac remittendo: & insuper doctrina uitæ æternæ, quod est euangelium regni, & pacis.
 Quo onera leuat? Noua lege, lege gratiæ & libertatis, iugum ueteris legis, & tra-
 ditionum humanarum, asperum erat, immo asperrimum: iugum autem CHRISTI,
 quod est nouæ legis, suaue, immo suauissimū. Onus ueteris legis, cui & addebāt Scri-
 bæ, & Pharisei, graue, si non etiam grauissimum: onus autē CHRISTI, quod est dei
 uerbum, non humana traditio: doctrina patris cœlestis ad se colligentis & unientis,
 non Phariseorum à deo dispergentium, ac diuidētium: leue, immo leuissimum. Hoc,
 sua leuitate, & cœlesti quadam agilitate refocillatos ad cœlum eleuat: illud autem, suo
 pondere oneratos ad inferna deprimit. Quomodo ergo qui laborāt, & onerati sunt,
 ad eum nō ueniāt qui summè beneuolus, beneficus, ac mitis est? Et quid docet Euan-
 gelium, nisi mansuetudinem, quæ est charitas super omnia ad deum, & ad omnia pro-
 pter ipsum: nisi humilitatem, quæ est nosse deum omnia esse, se uero nihil: & in cogi-
 tatione bonitatis diuinæ liquefcere, & deficere: ut stilla aquæ in immenso pelago, &
 scintilla in igne maximo: quæ omnia sunt suauissima & leuissima. Ergo si qui laborāt
 peccatis, & scientiam dei ignorant: si qui onerantur grauius hominum oneribus, di-
 scant CHRISTVM mitem esse, & humilem corde, quem & ipsi æmulentur. Qui uo-
 cat, qui reficit, id est requiē præstat, qui onus leuat, CHRISTVS est. Iugū eius, doctri-
 na eius, mansuetudo, & charitas ex imitatione ipsius. Onus etiā eius, humilitas ex cor-
 de enata, & profunda nihilatis sui ipsius in dei immensitate agnitio. Requies anima-
 rum, tandem salus & uita æterna. Quam nobis præstare dignetur pater æternus per
 filium suum nos uocantem, reficientem, & animabus nostris requiem præstantem:
 & nos utrique reddamus gloriam, honorem, & gratiarum actionem cum spiritu san-
 cto in omnia seculorum secula. Amen.

CAPVT DVODECIMVM.

113

N illo tempore abiit IESVS per sata, sabbato: discipuli au-
 tem eius esurientes, cœperunt uellere spicas, & manducare.
 Pharisei autem uidentes, dixerunt ei: Ecce discipuli tui fa-
 ciunt quod nō licet eis facere sabbatis. At ille dixit eis: Nō
 legistis quid fecerit Dauid, quādo esuriit, & qui cū eo erāt, 5
 quomodo intrauit in domū dei, & panes proposititiōis comēdit, quos nō
 licebat ei edere, neq; his qui cum eo erant, nisi solis sacerdotibus? Aut non
 legistis in lege, quia sabbatis sacerdotes in templo sabbatum uiolāt, & sine
 crimine sunt? Dico autē uobis, quia tēplo maior est hic. Si autē sciretis quid
 est, Misericordiam uolo, & non sacrificium: nunquā condemnassetis inno- 10
 centes: dominus enim est filius hominis, etiam sabbati. ¶ Et cū inde transis-
 set, uenit in synagogam eorum. Et ecce homo manum habens aridā: & in-
 terrogabant